

הערות בעניני חנוכה - שיעור 328

I. שמן זית זך כתית מן המובחר

(א) בזמן האחרון המציאו שמן קרוש שלאחר הדלקה נעשה צלול כשר להדלקה דלא גרע מנר שעוה אלא שיש לצדד דאינו למצוה מן המובחר שהרי הדלקה עושה מצוה (תשובות והנהגות ג - ר"ח)

(ב) פתילות הנקראות "פתיל צף" שמצופה שעוה אין לחשוש כלל לזה כיון שהשעוה נמסה מיד אמנם פתילות מצמר גפן או פשתן יותר עדיף (מ"ב תרע"ג - סק"צ)

(ג) רוב שמן זית שמצוי בשוק מבשלים אותה בחמין ומזקקין אותה במלח ולימון וכדומה לנתינת טעם (ולא דמי כלל למקדש) והחומר שמערבים משנה הטעם והמראה ונעים לאוכלו יותר ואין זה מן המובחר (ס)

II. לעולם יקח את הפתילה שהדליק אתמול בראשונה לנר נוסף של היום משום מעלין בקודש ואין מורידין ואפשר דמטעם זה נהגו להחליף הפתילות בכל לילה כדי שלא יבא לידי טעות והורדה אמנם יכול לומר דכיון שיכול להשתמש לאורה לאחר חצי שעה פסקה קדושתן (שו"ת בצל החכמה ז - ק"ח)

III. לפי דעת התשובות והנהגות יש איסור להשתמש לאור הנרות אפילו אחר חצי שעה וגם אסור לכבותן אחר ח"ש וזה רק למי שהדליק בחוץ אבל למי שהדליק בפנים מותר אחר חצי שעה דשיטת הפסקי הרא"ש (ג - ג) והש"ג (כ"ח) שבזמן הזה אינו צריך שיעור שמן לבני ביתו ולכן חצי שעה ודאי סגי ואפשר לפי זה קטן יכול להדליק נרות שעוה ע"ש שאין בו רק שיעור 45 דקות בצירוף דעת המג"א והמחה"ש דאינו צריך לחנך הקטן בהידור מצוה (בה"ל תרע"ה ד"ס לדין) וצירוף שאינו צריך לחנך הקטן לקיים המצוה בכל פרטי המצוה (שער הציון תרנ"ח - ל"ו צענין לולב) ויותר טוב שהקטן ידליק נרות גדולות או שיוצא בהדלקת אביו

IV. אם צריך לראות הנרות לחצי שעה - עיין באג"מ (ה - דף קמ"ח ד"ס חבל) מצוות ראייה על כל הזמן שהדלקה שהוא החצי שעה אלא רק בראייה אחת שהוא ראה בשעה שהדליק ולכן כבתה אין זקוק לה (שם כ"ח) ולכן שהוא רק התעוררות להזכרת הנס אבל מה שצריך גם ראייה אף שהברכה היא העיקר הוא משום דלא שייך ענין ברכה בלא שום מעשה שלכן גם מצד הגעת היום דחנוכה כיון שליכא שום קדושה על הימים דהא מותרין במלאכה לא שייך לברך שעשה נסים בשביל היום עצומה (כרוב הפוסקים ולא כהמאירי) והוא כרבינו ירוחם שצריך לצאת ולראות כדי שיברך דהיינו חיוב הראייה הוא כדי שיהא שייך לברך

V. שליח להדלקת נר חנוכה כגון לחתן ולכלה ביום חופתן או לחולה ולנוסע באורון או למי שבאה לביתו בזמן מאוחר וכדומה עיין במ"ב (תרע"ה - סק"ט) דדוקא אם המשלח עומד שם בשעה שמדליקין ולא בענין אחר וצע"ג בפסק זה שהוא כנגד מעשה ברב זירא (שם כ"ג) ועיין באג"מ (ה - ק"ה) שהמ"ב מיירי רק לברכת שעשה נסים ושהחיינו וזה לשיטת השו"ע (תרע"ז - ג) להמרדכי וסעייתו דהמצוה לראות את הנרות הוא מצוה מיוחדת ומצות הדלקה הוא מצוה מיוחדת אבל לדעת הרשב"א והר"ן שהביא השו"ע (תרע"ו - ג) דנר חנוכה מצות הבית ואין צריך המשלח להיות שם שאינו צריך לראות הנרות דבהדלקת השליח יוצא המצוה בשלימותו ולמעשה אם המשלח במקום אחר השליח מברך רק ברכת להדליק נר חנוכה ואם המשלח רואה נרות שם מברך שעשה

נסים ושהחיינו וכן הכריע האג"מ כהמרדכי (שו"ע תרע"ז - ג) ודלא כהרשב"א (תרע"ו - ג) וזה כוונת המ"ב דהמשלח צריך להיות בשעת הברכה (והמשלח איש אחר ע"ש)

VI. הנשים בעניני חנוכה

(א) נוהגות שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להם (תר"ע - ב) ועיין במ"ב (סק"ד) כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה והוא כחצי שעה אבל לאחר חצי שעה מותר וע"ע בכף החיים (סק"ו) הטעם שהוא כיו"ט והעיקר כהמ"ב לכן כל מלאכות המותרים ביו"ט מותרים ג"כ וגם מסתבר שמלאכות המותרים בחוה"מ מותרים וי"א שרק מלאכות תפירה סריגה כיבוס וגיהוץ אסורות (פסקי תשובות תר"ע - 3)

(ב) אכילת אשה קודם הדלקת בעלה ולכאורה דומה למילה אם האב אינו מוהל בעצמו שנראה דמותר לאכול קודם המילה ואפשר אז המוהל אסור לאכול וכש"כ נ"ח שחובה על הבעל להדליק שמותרת היא לאכול ואם הנגו הנשים שלא לאכול אל ישנה המנהג אבל במקום צורך קצת יש להקל (בצל החכמה ז - ג"ח)

(ג) לענין אמירת הלל בברכה - עיין ברמב"ם (חנוכה ג - ו) דנשים פטורות ולא דמי לנר חנוכה שהוא פרסומי ניסא לרבים משא"כ הלל אין זה אלא בינה לבין קונה ושאני הלל של ליל פסח שנתקנו על ארבע כוסות מ"מ נשינו הולכות בשיטת ר"ת (ראש השנה ל"ג וקידושין ל"ח) דמברכין על מצות עשה שהזמן גרמא אמנם עיין במג"א (סוף הל"ו) שמפרש דברי הרמ"א בדבר שאין בו מעשה אלא הברכה בלבד כגון הבדלה אין רשאות לברך וכתב הפמ"ג לכן אין לנשים לברך ברכת יוצר אור ואהבה רבה כיון שפטורות מקריאת שמע ומ"מ ברכה שאין בה וצונו אע"פ שאין בה מעשה כלל רשאות הנשים לברך כמו ברכת אשר גאלנו משא"כ הלל ועיין בשו"ת כתב סופר (ל"ד) ובישועות יעקב (תכ"ז - סק"ו) שמחלק בין אם הברכה על המצוה כמו אשר גאלנו ויוצר אור ואהבה רבה ובין אם הברכה גופה היא המצוה כמו הבדלה ולפי טעם זה גם ברכת ההלל יש להן לברך אע"פ שאומרות וצונו ודבר ברור שהנשים הספרדים אינן רשאות לברך ומנהג נשי אשכנזים לברך ואפשר שיותר טוב שלא לברך שהוא ספק ברכה

VII. אם עשיית מסיבה לחליפת מתנות בחנוכה אסור משום שהוא מנהג עכו"ם באותו חדש

(א) עיין באג"מ (יו"ד 3 - קס"ח ד"ה ומ"ד) בדבר המנות דמביאין אחדים להאבלים אינו אסור מדינא אמנם ודאי שאין לעשות כן ולא שמענו שת"ח ואנשי מעשה יעשו זה וטעמו משום דאין איסור חוקות הגוים אלא אם יש דבר של פריצות או שיש שייכות לחוקי אמונתם או משום חק בעלמא בלא טעם (רמ"א קט"ח - ח) שנקרא דרכי האמורי ואף להגר"א (סוף סק"ז) שכתב דכל דבר שהיינו עושין זולתם מותר אמנם למעשה ודאי דאין לעשות דבר שהדורות שלפנינו לא עשו ובפרט שנראה כמנהגי נכרים וה"ה בנ"ד

(ב) ועוד דאין מקור ברור אפילו לנתינת חנוכה געלט לכל הנערים ולא מצאתי מי שכתב ממנהג זה חוץ מקובץ מבקשי תורה (תשל"ז ח - סימן כ) שכתב טעם המנהג כדי שלא לבייש נערים העניים ששואלים על הפתחים לנר חנוכה מ"מ המנהג היה על נתינת געלט ולא בחליפת מתנות שהוא מנהג עכו"ם באותו זמן ועוד במסיבות האלו כאין עין הרע יש לפעמים יותר משלשים נערים וקטנים ויש משפחות שאינם יכולים לסבול ההוצאות לזה לכן מביישים אותם ולכן זה ממש ההיפך לטעם מה שנותן חנוכה געלט ולכן יש לעשות מסיבות בחנוכה להודות ולהלל ולא בשחוק הקרטין ולא בטל מקביעותנו בתורה ונותן חנוכה געלט אבל לעשות זה לחליפת מתנות כמו מנהג הנכרים השומר נפשו ירחק מזה (בה"ל תר"ע) ושמעתי מרב מנשה קליין דאין למחות שהוא רק להראות רעות ומותר